

Informe

Efecte de la llibertat econòmica sobre el capital social i el benestar de la societat

INSTITUT OSTROM · NOVEMBRE 2025

Efecte de la Llibertat Econòmica sobre el capital social i el benestar de la societat

Autor: Santiago Calvo López

NOVEMBRE 2025

Taula de continguts

Sobre l'Institut Ostrom	4
Sobre l'autor	4
Resum	5
1. Introducció	6
2. Revisió de la literatura	9
3. Dades i metodologia	11
4. Fets estilitzats	14
5. Resultats	17
6. Conclusions	28
Referències	30

Sobre l'Institut Ostrom

L'Institut Ostrom és el think tank de política pública líder a Catalunya. Els nostres principis fundacionals són el reconeixement del pluralisme, l'exercici de la tolerància, la salvaguarda dels drets civils, la promoció de les institucions inclusives, el foment de les societats obertes i l'impuls de l'economia de mercat.

Fundats el 2016, som un pol independent i no partidista de coneixement, debat i generació d'idees, compromès amb el pensament profund i rigorós i amb vocació d'incidir de forma determinant a l'opinió pública i les institucions catalanes, a través de la investigació, la divulgació i la influència en el debat públic.

La nostra institució rep el seu nom en homenatge a Elinor Ostrom Professora d'Economia Política, titular de la Càtedra Arthur F. Bentley de la Universitat d'Indiana i primera dona guardonada amb un premi Nobel d'Economia.

L'Institut està constituït per persones de generacions i àmbits professionals molt diversos, que coincideixen en la necessitat de proveir el país d'una capacitat d'anàlisi pròpia, independent i rigorosa. Buscar també convertir-se en una organització connectada a escala europea i mundial amb institucions líders al panorama liberal internacional.

Som membres de l'Atlas Network, xarxa integrada per gairebé cinc-cents think tanks de tot el món, entre els quals destaquen el Cato Institute i l'American Enterprise Institute (AEI) als Estats Units, el Fraser Institute canadenc; Adam Smith Institute (ASI) i l'Institute of Economic Affairs (IEA) al Regne Unit; l'Institut Timbro a Àustria o el Centre for Civil Society a l'Índia.

Sobre l'autor

Santiago Calvo López és Doctor en Economia i Màster en Fiscalitat Internacional per la Universitat Santiago de Compostela. Investigador visitant a la Hunter College de Nova York. Participa en diversos mitjans de comunicació com a analista econòmic entre els quals destaquen El Correo Gallego i EsRadio Galicia. Professor d'Economia Pública i Investigador Posdoctoral de la Universitat de les Hespèrides.

Resum

Aquest estudi examina com la llibertat econòmica afecta el benestar subjectiu i el capital social usant dades del World Values Survey i l'Índex de Llibertat Econòmica de l'Institut Fraser. Els models logit i logit ordinal indiquen que la llibertat econòmica està fortament associada amb més felicitat i participació en organitzacions benèfiques, afavorint tant el benestar individual com el capital social de tipus pont. Tot i això, no s'observa un efecte significatiu en la confiança interpersonal, que sembla dependre de factors institucionals específics. Sorprenentment, la llibertat econòmica està relacionada positivament amb actituds postmaterialistes, suggerint una legitimació cultural de l'èxit econòmic. L'estabilitat monetària és el component més influent en la satisfacció vital i la participació cívica, mentre que el sistema legal i la mida del govern no mostren efectes robustos. Els models amb variables instrumentals suggereixen un vincle positiu entre llibertat econòmica i valors postmaterialistes, encara que no confirmen un efecte causal clar sobre la confiança o la felicitat. En resum, la llibertat econòmica és un determinant rellevant del benestar i certes actituds socials, però els efectes sobre el capital social són variats i depenen de canals institucionals i culturals específics.

1. Introducció

El poder sobirà estén els braços cap a tota la societat; cobreix la superfície d'aquesta amb una xarxa de petites regles complexes, minucioses i uniformes; no tiranitza: posa traves, reprimeix, enerva, extingeix, atordeix i al final redueix cada nació a un simple ramat d'animals tímids i laboriosos, el pastor del qual és el Govern.

Alexis de Tocqueville.

Hi ha un camp d'estudi ampli en què molts investigadors troben una relació positiva entre la llibertat i el creixement econòmic i un altre tipus de variables macroeconòmiques (Hall i Lawson, 2014). Tot i això, l'evidència no és tan robusta a l'hora d'analitzar un altre tipus de variables que han guanyat popularitat en els últims anys. Per exemple, de manera recent, a Catalunya, el Govern va destinar una partida de 45.000 euros per mesurar la felicitat dels catalans ¹.

D'acord amb Bennet i Nikolaev (2017), hi ha fins a quatre canals a través dels quals la llibertat econòmica pot afectar la felicitat i la seva distribució entre els ciutadans: (1) atès que la llibertat econòmica s'associa de manera positiva al producte, ocupació o inversió, això obre el ventall d'oportunitats a molts ciutadans i, per tant, en millora les perspectives de vida; (2) a través del capital social, com ara la confiança social o la tolerància, els quals poden afavorir una major relació social entre individus; (3) si el procediment de generació de riquesa és just, també afecta una visió més optimista i satisfactòria; i (4) els individus poden sentir-se més valorats a través de sistemes que donin més importància al mèrit i al reconeixement de l'èxit.

Aquests mateixos autors comproven que hi ha una associació negativa entre els nivells de llibertat econòmica i el nivell de desigualtat en la felicitat dels ciutadans en una mostra de 92 països entre el 1981 i el 2012. A més, van més enllà, en utilitzar mètodes econòmics que permeten mesurar el potencial efecte causal, trobant uns resultats similars. Això els porta a concloure que "un món més ric i lliure és un món també molt més igualitari, almenys quan es tracta de les pròpies avaluacions de les persones sobre com estan satisfetes amb les seves vides".

Des d'un punt de vista teòric, hi pot haver dues visions sobre l'activitat del govern que poden condicionar els resultats. D'una banda, la visió neoclàssica, la qual atorga un rol protagonista al govern per corregir els errors de mercat. Vist el govern com a benvolent que maximitza el benestar dels ciutadans, per tant, no hauria d'afectar la satisfacció amb la vida dels individus. D'altra banda, la visió de l'Escola de l'Elecció Pública entén que els buròcrates i els polítics persegueixen el seu propi benefici, fins i tot podent "explotar" els contribuents per tal de maximitzar-ne el nivell d'utilitat. Aquesta línia argumental sosté que es pot produir una ineficiència assignativa, per la qual cosa la satisfacció amb la vida es pot associar de manera negativa amb la mida del sector públic. (Bjørnskov, 2007).

¹ Veure notícia aquí: <https://theobjective.com/espana/2022-12-27/govern-indice-felicidad/>

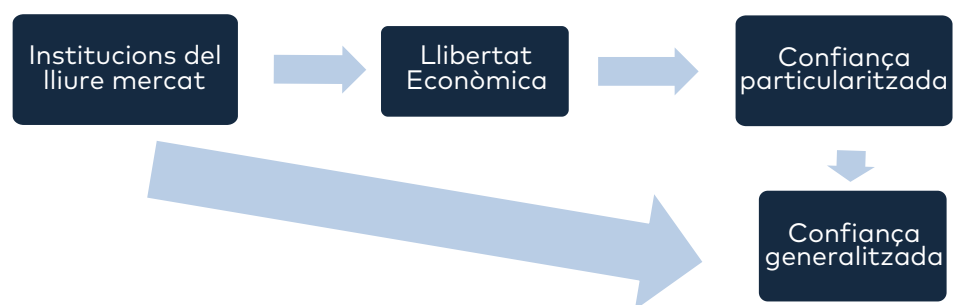
En aquest darrer treball també es realitza un model economètric, utilitzant la satisfacció amb la vida com a variable dependent. La mostra consisteix en 120.000 individus de 74 països diferents entre el 1997 i el 2001. Les estimacions obtingudes van en la línia de la hipòtesi presentada per l'Escola de l'Elecció Pública, és a dir, el consum públic pot ser perjudicial per a la satisfacció dels ciutadans. Les conclusions són similars a altres articles esmentats més amunt: "els governs interessats a maximitzar la satisfacció amb la vida mitjana dels seus votants haurien de limitar les seves inversions directes a l'economia a un mínim necessari per permetre als electors el major grau de llibertat personal possible".

Encara que la línia argumental seguida en paràgrafs anteriors estableix una associació positiva entre la llibertat econòmica i la satisfacció i cooperació social, encara hi ha dubtes raonables que mereixen ser tinguts en compte. Per exemple, tal com indiquen Berggren i Nilsson (2020), l'economia de mercat podria estimular comportaments de tipus individualista i la cobdícia, cosa que empitjora la confiança i el capital social, i posa en risc el desenvolupament i la sostenibilitat dels béns públics.

Una societat amb uns lligams interpersonals forts i feliços té implicacions positives sobre el desenvolupament econòmic. En mostres de dades creuades hi ha una clara relació entre felicitat i creixement econòmic, encara que no així en mostres temporals llargues. En tot cas, sembla que l'evidència mostra una associació positiva, almenys a curt termini (Easterlin, 2013). D'altra banda, una societat amb un alt nivell de confiança i capital social tindrà un millor exercici econòmic ja que permet reduir els costos de transacció, resoldre els problemes d'acció col·lectiva (Ostrom, 1990) i mitigar els conflictes derivats del principal agent. L'evidència sembla confirmar aquests fets, almenys per als països amb nivells de confiança baixos (Roth, 2022), i per a aquells on la protecció dels drets de propietat sigui elevada (Ahmad i Hall, 2017).

A la figura següent es representa de manera succinta la relació entre la llibertat econòmica i la millora del capital social. D'acord amb Berggren i Jordahl, les institucions de lliure mercat promouen a través de la llibertat econòmica una confiança particularitzada més gran i, alhora, incentiva la millora de la confiança interpersonal dins del conjunt de tota la societat.

Figura 1. Confiança en una economia lliure.

Font: Berggren i Jordahl (2006)

En aquest treball es pretén, per tant, donar una mica més de llum sobre l'efecte que té la llibertat econòmica sobre la confiança social i la satisfacció personal amb la vida, ateses les implicacions socioeconòmiques que tenen ambdós tipus de variables. L'organització és la següent: a la Secció 2 es fa una revisió de la literatura. La secció 3 presenta les dades i la metodologia utilitzada. A la Secció 4 es mostren els resultats. A la Secció 5 es presenten els resultats. La Secció 6 conclou.

2. Revisió de la literatura

La literatura troba, de manera consistent, una associació positiva entre les variables de tipus institucional i la confiança interpersonal a la societat. L'estabilitat política i el rule of law poden tenir impactes positius sobre el capital social. Uns sistemes judicials i polítics sòlids permeten una confiança més gran dels ciutadans. Mentre que la relació amb variables de tipus macroeconòmic no és tan evident, ja que és plausible pensar que hi pugui haver algun llinar en el qual, un cop superat, el creixement econòmic i les millors condicions de vida tinguin un impacte marginal decreixent. (Aslam i Ghouse, 2022)

La confiança social també ha estat avaluada per Berggren i Jordhal (2006), que també troben un efecte causal positiu de la llibertat econòmica, especialment de l'estructura legal i de la protecció dels drets de propietat privada sobre el capital social. La solidesa dels diners també és una altra de les àrees amb més capacitat d'impacte a l'hora d'afavorir la cohesió social.

Altres autors com Jackson et al. (2015) troba resultats lleugerament diferents, però això és perquè només centren la seva anàlisi al cas dels Estats Units, a més d'utilitzar tècniques econòmiques diferents. En concret, no hi ha un trade-off entre llibertat econòmica i capital social. Així mateix, els autors consideren que, encara que la llibertat econòmica pogués reduir els llaços dins una societat, això no hauria de ser necessàriament dolent. L'explicació és que podria ser que l'economia de mercat redueixi les activitats de recerca de rendes, per la qual cosa s'alliberen recursos per utilitzar-los en inversions més productives, encara que el tipus de relacions que sorgeixin siguin més impersonals.

Però no només té rellevància l'impacte sobre la confiança social, sinó la institucional. D'acord amb Foster i Freden (2018), per a una mostra de més de 26.000 persones residents a la UE-27 entre el 2004 i el 2015, troben que les variables macroeconòmiques afecten de manera negativa la confiança en les institucions, especialment el nivell d'atur, o que el país de residència estigui dins d'un programa d'ajust. Pel que fa a les variables que recullen la qualitat de les institucions (corrupció, qualitat burocràtica o la capacitat de resposta del govern), hi ha un efecte positiu sobre la variable dependent de confiança institucional.

La tolerància també ha estat estudiada per autors com Berggren i Nilsson (2013). En concret, els investigadors analitzen l'impacte de la llibertat econòmica sobre la tolerància envers els homosexuals, envers les persones de raça diferent i el grau en què la gent considera que és important ensenyar als nens valors relatius a la tolerància. La conclusió que arriben és que la llibertat econòmica, especialment l'estructura legal i la seguretat i la protecció dels drets de propietat causen un impacte positiu sobre el grau d'obertura de la societat.

Finalment, i també de manera relacionada amb la tolerància i la confiança social, la satisfacció amb la vida ha estat analitzada a la literatura de manera que s'avalua l'efecte que pot tenir la llibertat econòmica. Graafland i Compen (2015) troben que la qualitat del sistema legal està relacionada positivament amb la satisfacció amb la vida, a més d'una política monetària independent, l'obertura comercial o l'eficiència reguladora també ofereixen uns resultats similars. Tal com s'abordarà a l'apartat següent, hi ha un efecte mediador de la renda per càpita, o el que és el mateix, la llibertat econòmica té un efecte positiu sobre el PIB per habitant i aquest sobre la variable dependent, cosa que s'ha de tenir en compte en les estimacions econòmiques.

En definitiva, segons l'escassa literatura existent, la llibertat econòmica té efectes positius sobre el capital social, la tolerància i la satisfacció amb la vida. És a dir, permet crear societats més fortes i unides. No totes les àrees que mesuren els indicadors de llibertat econòmica tenen el mateix efecte, l'estructura legal o la solidesa de la política monetària són els vehicles que expliquen de manera més robusta aquesta línia causa.

3. Dades i metodologia

3.1 Dades

Seguint Roth (2022), en aquest treball es mesura el capital social com la confiança interpersonal, ja que és la que permet que es produeixi la cooperació entre individus que no mantenen llaços entre si, reduint els costos de transacció. A més, es pot veure com un indicador del grau de solidaritat i cohesió existent en un país.

- **Confiança social:** variable obtinguda a partir del World Values Survey (Haerpfer et al., 2020). Mesura el grau en què les persones poden confiar o han de ser curoses amb la resta. Les respostes varien entre 0 i 1. 0 indica que cal ser curós, mentre que 1 seria tot el contrari, és a dir, es pot confiar en la majoria de la gent.

- **Felicitat:** també ha estat obtinguda del World Values Survey (Haerpfer et al., 2020). Mesura el grau de felicitat en una societat, en una escala d'1 a 4, essent 1 el menor valor possible i 4 el màxim.

Adicionalment, tenim en compte el grau de filantropia. La raó és que el capital social es pot dividir entre l'enllaç i el pont. Mentre que el col·lectivisme i, per tant, menys llibertat econòmica, pot ajudar a incrementar els vincles dins d'un grup, les societats més lliures es basen més en el capital social que tendeix ponts amb individus de fora del grup (Cai et al., 2022). Les variables relacionades amb la filantropia són les següents (totes són obtingudes de WVS):

- **Membres:** variable dicotòmica que pren el valor 1 si l'individu té una membres activa en una organització benèfica i 0 en un altre cas.

- **Èmfasi en els diners i en les possessions:** variable dicotòmica que pren el valor 1 si l'entrevistat considera que és positiu que hi hagi menys èmfasi en els diners i en les possessions materials i 0 en un altre cas.

- **Posmaterialista:** variable dicotòmica que pren el valor 1 si la persona enquestada es considera postmaterialista i 0 en un altre cas.

Per mesurar la llibertat econòmica fem ús de l'Índex de Llibertat Econòmica calculat per l'Institut Fraser (Gwartney et al., 2021). Aquest indicador mesura el grau en què les polítiques i les institucions promouen la llibertat econòmica. Inclou 5 grans àrees que es tenen en compte a l'estudi de manera separada:

- **Grandària del govern:** mesura el grau en què gasta el govern, la pressió fiscal, o el control governamental d'empreses i ciutadans.

- **Sistema legal i de propietat privada:** grau en què es protegeixen els drets de propietat i llibertats dels ciutadans i les empreses.

- **Estabilitat monetària:** mesura la fortalesa de la moneda del país.

- **Llibertat per comerciar:** mesura el grau de llibertat per intercanviar béns i serveis amb tercers països.

- Regulació: mesura el grau pel qual el govern imposa regulacions oneroses als seus ciutadans que els dificulta comerciar, obtenir crèdit o fer contractacions al mercat laboral.

Pel que fa a les variables de control, s'hi afegeix el PIB per habitant. Pel que fa a aquesta última variable, pot tenir un efecte mediador, ja que està correlacionat amb la llibertat econòmica, per la qual cosa s'ofereixen els resultats amb aquesta variable i sense. També s'hi inclou el capital humà i la mida de la població. Aquestes tres variables s'extreuen de les Penn World Tables (Feenstra et al., 2015). Així mateix, es controla per variables micro, com ara el sexe, l'edat i l'estat actual d'ocupació; i dades de país com són el nivell de democràcia (obtinguda a partir de Freedom House), el nivell de desocupació, el percentatge de població urbana, i la població entre 0 i 14 anys, i de 65 anys i més. Aquestes variables són obtingudes del Banc Mundial.

També es fa servir el mètode de les variables instrumentals, introduint com a instrument de la llibertat econòmica el grau d'independència dels bancs centrals. Seguint Berggren i Nilsson (2013), aquesta variable és una bona candidata per ser un instrument ja que hi ha una tendència que els règims amb economies lliures també comptin amb bancs centrals independents, al mateix temps, no hi ha evidència que aquesta relació existeixi amb la tolerància o el capital social. La raó per utilitzar, com a exercici de robustesa, aquest tipus de models és que bé podria succeir que les institucions de lliure mercat precisament són mantingudes gràcies al fet que la gent ja confia en els seus veïns, per la qual cosa la línia causal podria ser la contrària a què es pretén estudiar en aquest informe. A més, també incloem com a instrument addicional l'origen legal dels països, seguint autors com Glaeser i Shleifer (2022), que corroboren que aquesta variable pot condicionar el grau d'intervenció dels governs actualment. L'origen legal és obtingut de Porta et al. (1999).

La Independència del Banc Central és obtinguda a partir de Garriga (2016), que té en compte el nomenament de la direcció general, la fixació dels objectius, la formulació de la política i les limitacions als préstecs governamentals. Els valors varien entre 0 i 1, i 1 és el major grau d'independència possible. Per la seva banda, la variable d'origen legal és una variable categòrica que pot prendre cinc valors diferents o categories:

- Common Law.
- Codi de comerç francès.
- Socialista/Comunista.
- Codi de comerç alemany.
- Codi de comerç escandinau.

Taula 1. Estadístics descriptius.

Variable	Obs.	Mitjana	Std. Dev.	Min	Max
Trust	323355	.264	.441	0	1
Happiness	333311	3.096	.744	1	4
Membership	249544	.074	.263	0	1
Less Material	90239	.547	.498	0	1
Post1	319596	.104	.305	0	1
Sex	336444	.483	.5	0	1
Age	336070	41.238	16.263	13	103
Employment status	336768	.536	.499	0	1
EF	318458	6.801	1.065	3.08	8.68
Size	335102	6.63	1.272	1.516	9.193
Legal	336768	5.544	1.561	2.432	8.927
Sound	318924	8.03	1.707	1.25	9.924
Trade	316497	6.938	1.399	1.56	9.325
Regulation	320513	6.758	1.232	1.002	9.033
CBI	228495	.554	.213	.132	.979
Democracy	331066	6.68	3.003	0	10
Legal Origin	284247	1.938	.964	1	5
Human	297854	2.622	.642	1.136	3.739
logPopulation	307748	3.754	1.583	-.286	7.264
logGDPpc	307748	9.476	.998	6.313	11.671
Pop14	327378	26.507	9.284	12.301	49.735
Pop65	327378	8.823	5.295	.715	28.002
Urban	327378	63.322	20.485	15.201	100
Unemployment	307692	8.093	5.884	.21	30.69

3.2 Metodologia

D'aquesta manera, la base de dades consta de més de 330.000 observacions per a 108 països a tot el món entre els anys 1990 i 2020. S'utilitza el mètode logit per a les variables dependents, amb l'excepció del grau de felicitat, ja que pot prendre fins a 4 valors diferents, per la qual cosa s'utilitza una regressió per a aquest cas. La regressió té la manera següent:

$$SocialCapital_{i,t} = \beta_1 EF_{i,t} + \beta_2 logGDPpc_{i,t} + \beta_3 X_i + \beta_4 Z_{i,t} + \psi_r + \tau_t + \epsilon_i$$

On *SocialCapital* és la variable dependent; *EF*, el valor de la llibertat econòmica; *logGDPpc* és el logaritme del PIB per habitant; X_i és el vector que conté les variables de control a nivell individual; $Z_{i,t}$ és la matriu de variables de control per a cada país i any; ψ_r i τ_t són els efectes fixos de país i temps; i finalment ϵ_i és el terme d'error de l'equació. Els subíndexs i , t i r fan referència a l'individu, any i país, respectivament.

4. Fets estilitzats

Abans de presentar els resultats dels models de regressió, aquesta secció introdueix una sèrie de fets estilitzats per oferir un context visual de les dades. L'objectiu és explorar la relació bivariada que hi ha entre la nostra principal variable explicativa, la llibertat econòmica i les variables dependents d'interès, com són la confiança social i la felicitat. Encara que aquestes correlacions no estableixen causalitat, sí que proporcionen una valuosa intuïció preliminar sobre els patrons en les dades i serveixen com a preàmbul a les troballes econòmiques que s'analitzaran detalladament més endavant.

La Figura 2 il·lustra la relació bivariada entre la llibertat econòmica i dos indicadors clau del benestar social: la confiança i la felicitat. Els panells superiors, que mostren correlacions a nivell de país-any, revelen una clara associació positiva en tots dos casos. Al Panell A, malgrat la notable dispersió de les dades, la línia d'ajust evidencia una tendència ascendent, suggerint que les societats amb més llibertat econòmica tendeixen a exhibir, de mitjana, nivells més alts de confiança social. Aquesta relació encara és més pronunciada al Panell B, on s'observa una correlació positiva més compacta entre la llibertat econòmica i el nivell mitjà de felicitat reportat pels ciutadans.

Per aprofundir en aquests patrons, els panells de la Figura 3 analitzen les mateixes variables mitjançant quartils de llibertat econòmica. El Panell B confirma la tendència anterior, mostrant un augment gairebé monotònic a la felicitat mitjana a mesura que s'avança del quartil més baix (Q1) al més alt (Q4). No obstant això, l'anàlisi de la confiança social al Panell A revela una dinàmica més complexa. El nivell de confiança és relativament alt en el primer quartil, baixa en els dos quartils intermedis (Q2 i Q3), i assoleix el seu màxim de forma destacada al quartil amb més llibertat econòmica (Q4). Aquesta relació no lineal suggereix que, si bé els nivells més alts de llibertat econòmica s'associen amb la confiança més gran, la transició cap a aquesta llibertat podria tenir efectes no trivials que mereixen ser investigats amb l'anàlisi multivariant posterior.

Figura 2. Correlacions simples entre llibertat econòmica i confiança social i felicitat.

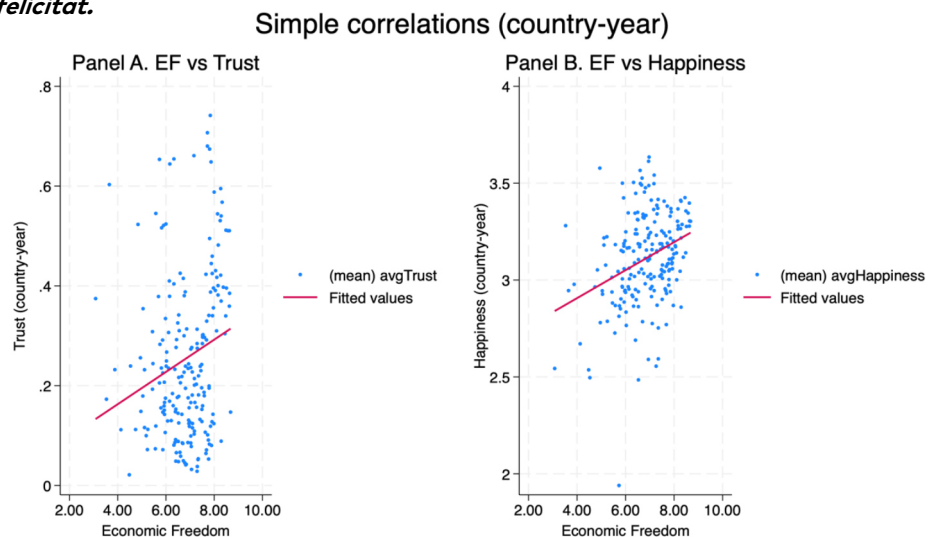
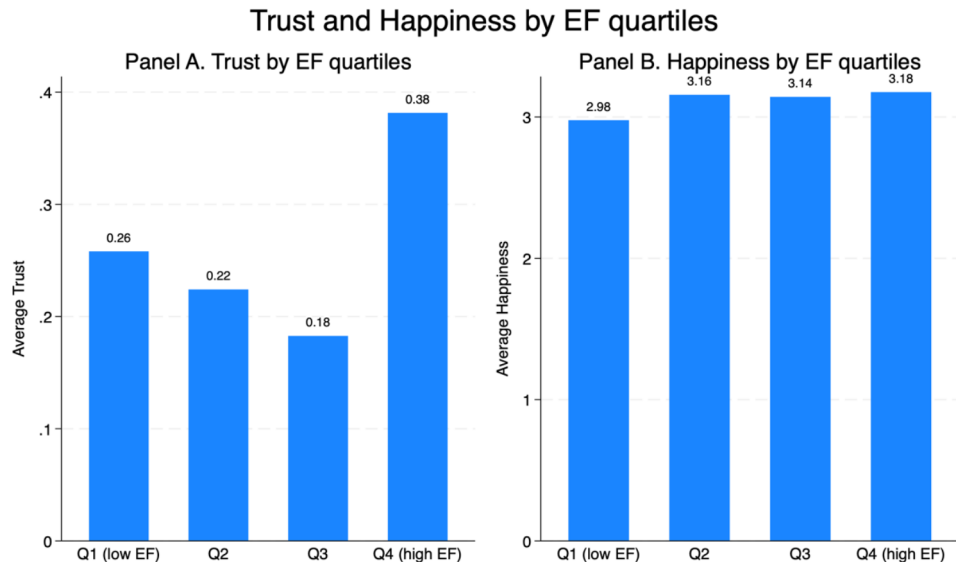

Figura 3. Confiança social i felicitat per quartils de llibertat econòmica.

La Figura 4 explora la relació entre el desenvolupament econòmic, mesurat com el logaritme del PIB per càpita, i les variables de confiança i felicitat. De manera semblant a l'anàlisi anterior, els panells de correlació simple mostren una associació positiva en tots dos casos. El Panell A indica que els països amb més nivell de renda tendeixen a presentar més nivells de confiança social. Al Panell B, aquesta relació és encara més clara, amb una línia d'ajust de pendent positiu que confirma que la felicitat mitjana és sistemàticament més alta a les nacions més riques. Aquests gràfics subratllen la importància d'incloure el PIB per càpita com a variable de control a l'anàlisi de regressió per poder aïllar l'efecte net de la llibertat econòmica.

En examinar aquesta relació per quartils de renda a la Figura 5, s'observen novament dinàmiques interessants. El Panell B mostra un patró clar i esglaonat: la felicitat mitjana augmenta consistentment amb cada quartil del PIB per càpita, assolint el seu màxim al 25% dels països més rics. D'altra banda, la confiança social, si bé mostra el seu nivell més alt i destacat al quartil de més renda (Q4), presenta una relació no lineal als trams inferiors. El nivell de confiança del primer quartil és superior al del segon i tercer, suggerint que, en les primeres etapes del desenvolupament econòmic, el creixement no es tradueix necessàriament en una confiança social més gran. Aquest patró reforça la idea que la construcció de capital social és un fenomen complex que no depèn únicament del creixement econòmic.

Figura 4. Correlacions simples entre el logaritme del PIB per càpita i confiança social i felicitat.

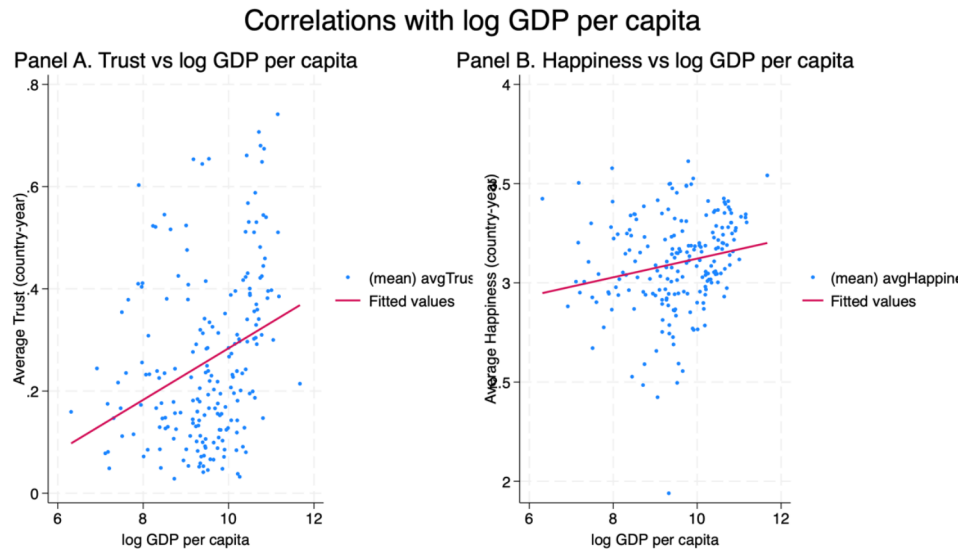
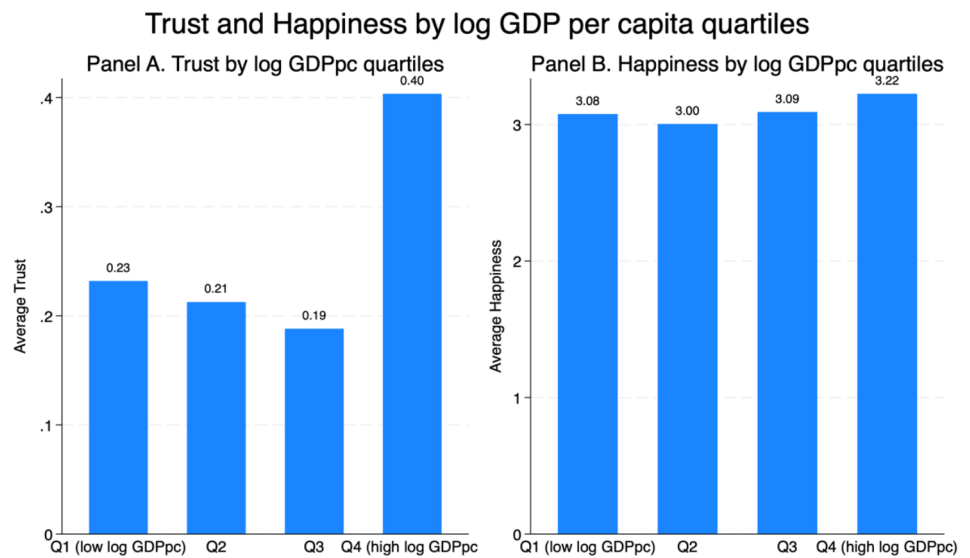

Figura 5. Confiança social i felicitat per quartils del logaritme del PIB per càpita.

5. Resultats

5.1 Resultats principals

En aquest apartat es presenten els resultats de manera parsimoniosa, és a dir, primer es mostren els resultats només incloent-hi la llibertat econòmica i els efectes fixos de temps i país com a variables de control. Al segon model s'afegeix la renda per habitant, mentre que al tercer s'inclouen les variables dependents.

L'anàlisi de la Taula 2, que presenta el model més parsimoniós sense variables de control addicionals, mostra que la llibertat econòmica s'associa positivament amb la felicitat (0.250**, $p < 0.05$), mentre que no hi ha un efecte significatiu sobre la confiança social ni sobre la participació en organitzacions benèfiques. Aquests resultats inicials són consistents amb estudis previs que troben un vincle positiu entre llibertat econòmica i benestar subjectiu, encara que encara limitat quan no es controla per altres factors (Bennet & Nikolaev, 2017; Graafland & Compen, 2015).

Taula 2. Model sense variables de control.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Llibertat Econòmica	-0.071 (-0.90)	0.250** (2.45)	0.001 (0.01)	-0.082 (-0.42)	0.062 (0.62)
Constant	0.477 (0.70)		-2.760*** (-4.24)	0.027 (0.02)	-3.309*** (-5.05)
R2	0.106	0.041	0.092	0.050	0.073
Observacions	305,754	315,383	246,809	80,152	302,183
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$.

A la Taula 3, en incorporar el logaritme del PIB per càpita com a variable addicional, s'aprecia com l'efecte de la llibertat econòmica sobre la felicitat es manté en signe positiu (0.212), però perd significació estadística. Això suggereix que part de l'enllaç inicial podria estar intervingut pel nivell de renda. L'ingrés per càpita no resulta estadísticament robust en aquest model, cosa que reforça la idea que la relació entre llibertat econòmica i benestar subjectiu no depèn exclusivament de la riquesa mitjana, sinó que s'entrellaça amb factors institucionals i culturals més complexos. En aquest model ja apareixen alguns indicis d'un efecte positiu sobre actituds postmaterialistes (0.189*, $p < 0.10$), encara que encara incipients.

Taula 3. Model amb log del PIB per càpita.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Llibertat Econòmica	-0.039 (-0.45)	0.212 (1.52)	0.009 (0.07)	-0.310* (-1.85)	0.189* (1.85)
Log PIB per càpita	0.109 (0.24)	0.015 (0.06)	0.089 (0.15)	0.037 (0.08)	-0.496 (-1.39)
Constant	-0.628 (-0.17)		-3.651 (-0.67)	1.284 (0.30)	0.135 (0.04)
R2	0.107	0.039	0.098	0.052	0.075
Observacions	280,863	290,402	223,741	78,220	278,013
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

En passar al model complet de la Taula 4, els resultats es consoliden i adquireixen més robustesa. En aquest cas, la llibertat econòmica es manté com a determinant positiu i significatiu de la felicitat (0.234**, p<0.05) i, a més, apareix una associació estadísticament significativa amb la probabilitat de ser membre actiu d'organitzacions benèfiques (0.327*, p<0.10). Aquesta troballa reforça la hipòtesi que els entorns més lliures no només generen més benestar subjectiu, sinó que també faciliten formes de capital social basades en la participació cívica i la cooperació voluntària, en línia amb l'evidència que la llibertat econòmica fomenta la iniciativa individual i el compromís comunitari (Cai et al., 2022).

En contrast, el coeficient sobre la confiança social torna a ser no significatiu a la Taula 4. Aquest resultat contrasta amb estudis que han documentat un vincle positiu entre llibertat econòmica i confiança interpersonal (Berggren & Jordahl, 2006), però coincideix amb anàlisis més recents que destaquen la complexitat d'aquest canal i adverteixen que la confiança podria dependre més de la corrupció que de la llibertat econòmica en sentit ampli (Foster & Frieden, 2018). Finalment, l'efecte negatiu i altament significatiu sobre la variable de menys èmfasi materialista (-0.478***, p<0.01) suggereix que els entorns de mercat, en ampliar les oportunitats de creació de riquesa, reforcen la legitimitat cultural de l'èxit econòmic, una interpretació que coincideix amb els arguments de Berggren i Nilsson (202 més individualistes i centrades en el mèrit.

Taula 4. Model amb variables de control.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Llibertat	-0.055	0.234**	0.327*	-0.478***	0.190
Econòmica	(-0.35)	(2.17)	(1.89)	(-129.86)	(1.43)
Log PIB per càpita	-0.247	0.056	-0.991	-0.156***	-0.530
	(-0.35)	(0.17)	(-1.12)	(-11.52)	(-1.12)
Sexe	0.049***	-	-0.098**	-0.060*	0.111***
	(3.34)	0.069***	(-2.18)	(1.66)	(4.41)
		(-3.06)			
Edat	0.002*	-	0.009***	0.001	-0.011***
	(1.86)	0.008***	(5.51)	(1.13)	(-8.12)
		(-6.00)			
Estatut ocupació	0.103***	0.061**	0.212***	0.087***	0.077***
	(3.88)	(2.43)	(6.69)	(3.57)	(2.96)
Nivell de democràcia	0.020	0.053	-0.013	0.175***	0.145***
	(0.32)	(1.16)	(-0.21)	(152.26)	(2.58)
Capital Humà	0.542	-	-1.015**	1.091***	-0.508
	(0.55)	0.956***	(-1.97)	(175.06)	(-0.93)
		(-2.63)			
Log població	-0.725	-2.255**	-0.566	0.209***	-4.371***
	(-0.66)	(-2.16)	(-0.46)	(19.73)	(-4.61)
Població 0-14	0.069	-0.057**	-0.065	-0.047***	-0.014
	(1.48)	(-1.98)	(-0.95)	(-13.75)	(-0.53)
Població 65	0.101	-0.092**	0.030	-0.037***	-0.135***
	(1.34)	(-2.20)	(0.34)	(-39.19)	(-2.98)
Població urbana	0.006	0.003	0.013	0.005***	0.032**
	(0.22)	(0.21)	(0.50)	(5.06)	(2.02)
Atur	-0.015	-0.030	-0.060***	-0.001*	0.027
	(-0.63)	(-1.09)	(-2.74)	(-1.84)	(1.33)
Constant	-1.619		10.585	0.862***	5.683
	(-0.24)		(0.80)	(3.28)	(1.11)
R2	0.113	0.047	0.102	0.057	0.084
Observacions	251,971	260,655	213,385	58,767	249,501
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

5.2 Resultats per subàrea de llibertat econòmica

El desglossament per àrees de la llibertat econòmica (taules 5 a 9) permet identificar quins dels seus components resulten més influents sobre el benestar i el capital social. Els resultats apunten que l'estabilitat monetària és el factor amb efectes més clars i consistents, ja que s'associa positivament tant amb la felicitat com amb la probabilitat de participar en activitats caritatives, subratllant el paper que juga un entorn monetari predictable en la generació de confiança econòmica i seguretat vital.

En contrast, altres dimensions com el sistema legal i la protecció dels drets de propietat, que en la literatura solen considerar-se centrals, no mostren en aquesta anàlisi un efecte directe significatiu sobre la confiança, la felicitat o les actituds culturals, cosa que resulta cridanera i obre interrogants sobre els canals a través dels quals operen. Els resultats per a les àrees de mida del govern, llibertat per comerciar i regulació apareixen més matisats, amb alguns efectes parcials, però sense la robustesa observada a l'àmbit monetari. En conjunt, això suggereix que no totes les dimensions de la llibertat econòmica incideixen igualment en els indicadors socials analitzats, i que la solidesa monetària emergeix com la peça més determinant en aquest marc empíric.

Una possible explicació a aquests patrons és que l'estabilitat monetària ofereix un benefici immediat i visible per als ciutadans en protegir els seus ingressos i estalvis davant de la inflació, cosa que repercuteix en una percepció més positiva del seu benestar i en una disposició més gran a implicar-se en activitats altruistes. Aquesta troballa és coherent amb la literatura que subratlla la importància de la solidesa dels diners en la cohesió social i la satisfacció vital (Graafland & Compen, 2015).

En canvi, el fet que el sistema legal i de protecció dels drets de propietat no mostri efectes significatius en aquest model contrasta amb treballs previs que sí que han trobat una relació causal positiva entre aquestes institucions i la confiança social (Berggren & Jordahl, 2006). La diferència podria ser perquè, en introduir múltiples controls i efectes fixos, aquesta anàlisi captura menys la variació atribuïble a aquestes institucions formals i més la influència de factors econòmics immediats com la renda o la política monetària. Així, els resultats obtinguts enriqueixen el debat en matisar l'evidència existent i assenyalar que els diferents components de la llibertat econòmica no actuen amb la mateixa intensitat ni a través dels mateixos canals sobre el benestar social.

Taula 5. Model Grandària del govern.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Grandària del govern	-0.18 (-1.25)	0.017 (0.22)	0.092 (0.51)	0.058*** (38.42)	0.146 (1.31)
Log PIB per càpita	-0.189 (-0.30)	0.548* (1.73)	-0.602 (-0.89)	-0.610*** (-160.60)	-0.559 (-1.20)
Sexe	0.043*** (2.98)	- 0.073*** (-3.18)	-0.98** (-2.18)	-0.50 (-1.47)	0.113*** (4.65)
Edat	0.002** (1.98)	- 0.008*** (-6.25)	0.009*** (5.45)	0.001 (1.19)	-0.011*** (-8.18)
Estatut ocupació	0.094*** (3.51)	0.059** (2.40)	0.214*** (6.79)	0.079*** (3.36)	0.079*** (3.08)
Nivell de democràcia	0.007 (0.13)	0.088** (2.06)	0.050 (0.72)	0.068*** (117.23)	0.126** (2.38)
Capital Humà	0.462 (0.49)	-0.888** (-2.05)	-0.749 (-1.32)	0.634*** (36.45)	-0.326 (-0.63)
Log població	-0.389 (-0.36)	-1.861 (-1.59)	-0.099 (-0.08)	0.367*** (67.62)	-4.954*** (-4.82)
Població 0-14	0.067 (1.51)	-0.043 (-1.52)	-0.043 (-0.78)	-0.104*** (-999.72)	-0.004 (-0.14)
Població 65	0.114 (1.52)	-0.089* (-1.83)	0.038 (0.43)	-0.132*** (-255.02)	-0.136*** (-2.69)
Població urbana	0.011 (0.41)	0.000 (0.00)	0.017 (0.75)	-0.022*** (-120.14)	0.042** (2.49)
Atur	-0.020 (-0.88)	-0.022 (-0.84)	-0.056** (-2.18)	0.008*** (21.55)	0.020 (1.11)
Constant	-1.697 (-0.27)		4.136 (0.44)	6.345*** (291.57)	5.593 (1.04)
R2	0.112	0.051	0.101	0.053	0.082
Observacions	262,281	271,280	214,585	63,154	259,643
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Taula 6. Model sistema legal i protecció propietat privada.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Sistema legal	-0.020 (-0.08)	-0.037 (-0.26)	0.327 (1.40)	-0.387*** (-38.32)	0.180 (1.16)
Log PIB per càpita	-0.373 (-0.63)	0.590 (1.61)	-1.253 (-1.74)	-0.154*** (-13.08)	-0.511 (-1.03)
Sexe	0.043*** (2.99)	- 0.073*** (-3.16)	-0.097** (-2.16)	-0.050 (-1.47)	0.114*** (4.65)
Edat	0.002** (1.98)	- 0.008*** (-6.24)	0.009*** (5.41)	0.001 (1.19)	-0.011*** (-8.28)
Estatus ocupació	0.093*** (3.47)	0.059** (2.42)	0.213*** (6.71)	0.079*** (3.36)	0.080*** (3.09)
Nivell de democràcia	-0.004 (-0.08)	0.091** (2.15)	0.059 (0.84)	0.102*** (191.43)	0.134*** (2.66)
Capital Humà	0.508 (0.57)	-0.899 (-2.04)	-0.875 (-1.61)	-1.221*** (-31.80)	-0.341 (-0.61)
Log població	-0.803 (-0.74)	-1.847 (-1.63)	-0.807 (-0.75)	0.033*** (4.76)	-4.519*** (-4.38)
Població 0-14	0.068 (1.52)	-0.043 (-1.53)	-0.073 (-1.40)	-0.147*** (-128.02)	-0.002 (-0.08)
Població 65	0.108 (1.42)	-0.090* (-1.86)	0.002 (0.02)	-0.081*** (-75.37)	-0.135*** (-2.62)
Població urbana	0.010 (0.37)	0.001 (0.05)	0.022 (0.87)	-0.012*** (-43.39)	0.042** (2.50)
Atur	-0.023 (-1.07)	-0.023 (-0.89)	-0.042* (-1.83)	-0.003*** (-6.46)	0.032 (1.39)
Constant	-0.570 (-0.10)		12.818 (1.36)	10.694*** (97.80)	4.750 (0.86)
R2	0.111	0.051	0.101	0.053	0.082
Observacions	262,281	271,280	214,585	63,154	259,643
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Taula 7. Model estabilitat monetària.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Estabilitat monetària	-0.012 (-0.18)	0.080*** (2.71)	0.171*** (3.27)	-0.069*** (-129.86)	-0.022 (-0.44)
Log PIB per càpita	-0.305 (-0.48)	0.248 (0.75)	-0.799 (1.08)	-0.206*** (-15.37)	-0.183 (-0.38)
Sexe	0.049*** (3.33)	- (-3.05)	-0.098** (-2.17)	-0.060* (-1.66)	0.111*** (4.42)
Edat	0.002* (1.86)	- (-6.00)	0.009*** (5.55)	0.001 (1.13)	-0.011*** (-8.13)
Estatut ocupació	0.102*** (3.89)	0.063** (2.48)	0.213*** (6.71)	0.087*** (3.57)	0.079*** (2.97)
Nivell de democràcia	0.015 (0.26)	0.071 (1.60)	0.003 (0.05)	0.091*** (120.23)	0.172*** (3.32)
Capital Humà	0.541 (0.52)	- (-2.74)	-1.118** (-2.14)	1.511*** (371.49)	-0.336 (-0.55)
Log població	-0.759 (-0.67)	-1.952* (-1.87)	0.009 (0.01)	0.229*** (21.73)	-4.135*** (-4.30)
Població 0-14	0.068 (1.47)	-0.055** (-1.96)	-0.073 (-1.24)	0.004 (1.28)	-0.005 (-0.17)
Població 65	0.100 (1.38)	-0.081* (-1.89)	0.057 (0.77)	-0.096*** (-100.97)	-0.132** (-2.56)
Població urbana	0.006 (0.20)	0.004 (0.25)	0.000 (0.00)	0.005*** (5.28)	0.40** (2.57)
Atur	-0.015 (-0.63)	-0.030 (-1.10)	-0.058** (-2.54)	0.004*** (8.72)	0.033 (1.48)
Constant	-1.271 (-0.20)		8.869 (0.86)	-3.221*** (-12.09)	2.607 (0.49)
R2	0.113	0.047	0.102	0.057	0.084
Observacions	251,971	260,655	213,385	58,767	249,501
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Taula 8. Model llibertat per comerciar.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Llibertat per comerciar	-0.040 (-0.45)	0.134 (1.63)	0.009 (0.08)	-0.180*** (-129.86)	0.129** (2.37)
Log PIB per càpita	-0.238 (-0.33)	0.046 (0.14)	-0.410 (-0.42)	-1.032*** (-83.31)	-0.549 (-1.21)
Sexe	0.049*** (3.34)	- 0.068*** (-3.04)	-0.098** (-2.19)	-0.060* (-1.66)	0.111*** (4.43)
Edat	0.002* (1.87)	- 0.008*** (-5.98)	0.009*** (5.49)	0.001 (1.13)	-0.011*** (-8.09)
Estatus ocupació	0.103*** (3.88)	0.061** (2.40)	0.214*** (6.83)	0.087*** (3.57)	0.076*** (2.92)
Nivell de democràcia	0.022 (0.33)	0.051 (1.12)	0.032 (0.52)	0.134*** (145.33)	0.141*** (2.81)
Capital Humà	0.577 (0.60)	-1.019** (-2.52)	-0.721 (-1.17)	1.254*** (238.31)	-0.559 (-1.03)
Log població	-0.648 (-0.60)	-2.592** (-2.31)	0.201 (0.14)	0.710*** (71.39)	-4.495*** (-4.72)
Població 0-14	0.071 (1.51)	-0.061** (-2.20)	-0.032 (-0.42)	-0.182*** (-51.88)	0.015 (-0.54)
Població 65	0.105 (1.37)	-0.110** (-2.52)	0.058 (0.57)	-0.101*** (-104.76)	-0.140*** (-3.01)
Població urbana	0.005 (0.19)	0.007 (0.46)	0.022 (0.87)	-0.037*** (-43.35)	0.036** (2.20)
Atur	-0.014 (-0.57)	-0.032 (-1.12)	-0.056** (-2.16)	0.015*** (36.90)	0.025 (1.24)
Constant	-2.073 (-0.29)		0.933 (0.06)	11.659*** (43.04)	6.559 (1.30)
R2	0.113	0.047	0.102	0.057	0.085
Observacions	251,971	260,655	213,385	58,767	249,501
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Taula 9. Model regulació.

	Confiança	Felicitat	Membres activa	Menys èmfasi materialista	Posmaterialista
Regulació	0.124 (1.32)	0.072 (0.63)	0.157 (1.46)	-0.482*** (-36.48)	0.224** (2.17)
Log PIB per càpita	-0.448 (-0.72)	0.353 (1.00)	-0.486 (-0.71)	-0.095*** (-6.80)	-0.356 (-0.80)
Sexe	0.049*** (3.35)	- (-3.01)	-0.099** (5.51)	-0.058 (-1.63)	0.110*** (4.38)
Edat	0.002* (1.92)	- (-5.99)	0.009*** (5.51)	0.001 (1.12)	-0.011*** (-8.10)
Estatus ocupació	0.102*** (3.89)	0.060** (2.38)	0.214*** (6.82)	0.086*** (3.59)	0.077*** (2.97)
Nivell de democràcia	0.007 (0.11)	0.066 (1.29)	0.005 (0.08)	0.239*** (56.84)	0.146*** (2.65)
Capital Humà	0.587 (0.62)	-0.843** (-2.02)	-0.758 (-1.42)	-1.839*** (-32.28)	-0.274 (-0.49)
Log població	-0.680 (-0.62)	-2.089* (-1.82)	0.189 (0.17)	-0.210*** (-15.79)	-4.010*** (-4.92)
Població 0-14	0.062 (1.39)	-0.042 (-1.46)	-0.037 (-0.65)	-0.145*** (-125.85)	-0.006 (-0.23)
Població 65	0.097 (1.28)	-0.094** (-1.99)	0.048 (0.56)	-0.10*** (-3.21)	-0.128*** (-3.16)
Població urbana	0.004 (0.13)	0.005 (0.31)	0.024 (0.89)	-0.10*** (-29.87)	0.031** (1.98)
Atur	-0.015 (-0.69)	-0.025 (-0.92)	-0.057** (-2.52)	-0.20 (-26.21)	0.033* (1.69)
Constant	-0.802 (-0.13)		1.292 (0.13)	12.297*** (77.61)	2.515 (0.50)
R2	0.112	0.047	0.102	0.056	0.084
Observacions	252,912	261,644	213,385	59,767	250,393
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

5.3 Model variables instrumentals

L'estimació mitjançant variables instrumentals (VI) cerca reforçar la interpretació causal dels resultats previs. En aquest cas, la llibertat econòmica contemporània podria estar endògenament correlacionada amb factors no observats —per exemple, societats més felices i cohesionades que demanen més llibertat—, cosa que esbiaixaria els coeficients. Per reduir aquest risc, es van fer servir com a instruments la independència del banc central i l'origen legal dels països, dues variables plausiblement relacionades amb la llibertat econòmica però no directament amb les actituds socials o la felicitat.

Els resultats del model IV mostren que l'efecte de la llibertat econòmica sobre la felicitat és positiu, encara que no assoleix cap significació estadística robusta en aquest marc. En canvi, s'observa un efecte significatiu sobre les actituds postmaterialistes (0.067*, $p < 0.10$), cosa que suggereix que els països amb més nivells de llibertat econòmica tendeixen a fomentar valors més orientats al mèrit, l'autonomia i l'obertura cultural. Aquesta troballa és consistent amb treballs com Berggren i Nilsson (2013, 2020), que vinculen les institucions de mercat amb més tolerància i amb canvis culturals cap a valors postmaterialistes.

L'absència d'un efecte significatiu sobre la confiança social o la generositat en el model instrumental reforça la idea que la confiança interpersonal depèn de mecanismes institucionals més específics i que la llibertat econòmica per si sola no és suficient per generar-la. En conjunt, els resultats de l'estratègia de VI apunten que la llibertat econòmica sí que té un efecte cultural rellevant —particularment sobre els valors postmaterialistes—, però no confirma de manera robusta una relació causal amb la confiança o la felicitat mitjana dels individus, cosa que afegeix matisos importants a la literatura prèvia.

Taula 10. Variables instrumentals.

	Confiança	Felicitat	Generositat	Posmaterialista
Llibertat	0.001	0.043	0.019	0.067*
Econòmica	(0.04)	(1.31)	(1.36)	(1.95)
Log PIB per	0.016	0.152	0.012	0.010
càpita	(0.16)	(1.57)	(0.41)	(0.09)
Nivell de	-0.001	0.011	0.001	0.022
democràcia	(-0.14)	(0.72)	(0.25)	(1.27)
Capital Humà	0.118	-0.209	0.037	-0.001
	(0.92)	(-1.42)	(0.64)	(-0.01)
Log població	0.015	-0.639**	0.028	-0.293
	(0.12)	(-1.59)	(0.38)	(-1.41)
Població 0-14	0.008	-0.005	-0.002	-0.001
	(1.23)	(-0.60)	(-0.64)	(-0.07)
Població 65	0.013	-0.022*	-0.004	-0.003
	(1.42)	(-1.90)	(-0.93)	(0.23)
Proporció dones	-0.045*	0.081	0.017**	0.004
	(1.80)	(1.45)	(2.56)	(0.13)
Població urbana	-0.04	-0.002	-0.002	0.004
	(-0.80)	(-0.44)	(-0.63)	(1.09)
Atur	-0.002	-0.012*	0.001	-0.004
	(-0.64)	(-1.79)	(1.44)	(-0.86)
Constant	1.947	0.270	-0.807	1.654
	(1.20)	(0.09)	(-1.55)	(0.74)
R2	0.266	0.370	0.115	0.291
Observacions	233	234	1155	233
País-FE	Sí	Sí	Sí	Sí
Any-FE	Sí	Sí	Sí	Sí

Els t-estadístics es mostren en parèntesis. Els errors estàndard són agrupats per país. * p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

6. Conclusions

Els resultats d'aquest estudi permeten extreure diverses conclusions sobre la relació entre la llibertat econòmica, el benestar subjectiu i les actituds socials. En primer lloc, es confirma de manera robusta que la llibertat econòmica està positivament associada a la felicitat, fins i tot després de controlar per renda, democràcia i un ampli conjunt de variables individuals i contextuais. Aquest efecte suggereix que els entorns institucionals que afavoreixen l'autonomia i la iniciativa individual generen societats més satisfetes amb la seva vida. Així mateix, la llibertat econòmica mostra un impacte favorable sobre la participació en organitzacions benèfiques, cosa que reforça la idea que els mercats lliures no només promouen el benestar individual, sinó que també estimulen formes de capital social de tipus pont, vinculades a la cooperació cívica i l'acció col·lectiva voluntària.

En contrast, els resultats mostren que la confiança interpersonal no es veu directament influïda per la llibertat econòmica un cop inclosos els controls, cosa que matisa part de la literatura existent. Això apunta que la confiança depèn de factors institucionals i culturals més específics, com ara la qualitat del sistema legal o els nivells de corrupció. Així mateix, s'hi observa un resultat contraintuïtiu: la llibertat econòmica s'associa positivament amb actituds postmaterialistes, suggerint que en contextos de mercat la recerca d'èxit econòmic es legitima culturalment com a senyal de mèrit i esforç individual.

El desglossament per àrees de la llibertat econòmica revela, a més, que no totes les dimensions operen amb la mateixa intensitat. L'estabilitat monetària s'erigeix com el component amb més capacitat explicativa sobre la felicitat i la participació altruista, mentre que altres àmbits, com el sistema legal o la mida del govern, no mostren efectes robustos en aquesta anàlisi. Finalment, l'estratègia de variables instrumentals aporta evidència complementària: encara que no confirma un efecte causal clar sobre la confiança o la felicitat, sí que mostra un vincle positiu entre llibertat econòmica i valors postmaterialistes, en línia amb estudis que destaquen el paper dels mercats lliures en la promoció d'actituds culturals més obertes i tolerants.

Tot i la solidesa d'aquestes troballes, l'anàlisi presenta algunes limitacions. En particular, l'ús d'enquestes internacionals amb cobertures temporals i espacials desiguals redueix la continuïtat del panell i dificulta la identificació precisa de dinàmiques causals. A més, encara que s'han introduït controls amplis i estratègies d'instrumentació, persisteix el risc d'endogeneïtat i de factors omesos que puguin influir simultàniament en la llibertat econòmica i en les variables socials considerades.

De cara a futures investigacions, seria desitjable comptar amb bases de dades amb més continuïtat temporal i homogeneïtat entre països, cosa que permetria explotar models dinàmics i enfortir els resultats en termes causals. Així mateix, una anàlisi d'heterogeneïtat regional podria ajudar a identificar diferències entre economies avançades i emergents o entre diverses tradicions institucionals. Finalment, complementar l'enfocament quantitatiu

amb estudis de cas qualitatiu o comparatiu permetria aprofundir els mecanismes específics a través dels quals la llibertat econòmica influeix en la confiança social, la cultura materialista o el benestar subjectiu.

En conjunt, els resultats presentats subratllen que la llibertat econòmica és un factor clau per explicar la satisfacció vital i determinades formes de participació cívica, però que els seus efectes sobre el capital social són més heterogenis i complexos, i requereixen una anàlisi més fina que consideri tant les diferents dimensions com els contextos institucionals en què es desenvolupa.

Referències

- Ahmad, M. & Hall, S. (2017). Trust-based social capital, economic growth and property rights: explaining the relationship. *International Journal of Social Economics*, 44(1), pp. 21-52.
- Aslam, A. & Ghouse, G. (2022). The Socio-Economic Determinants of interpersonal Trust Levels. *International Journal of Management Research and Emerging Sciences*, 12(3), pp. 155-165.
- Bennet, D. & Nikolaev, B. (2017). Economic freedom & happiness inequality: Friend of foes? *Contemporary Economic Policy*, 35(2), pp. 373-391.
- Berggren, N. & Jordahl, H. (2006). Free to Trust: Economic Freedom and Social Capital. *KYKLOS*, 58(2), pp. 141-169.
- Berggren, N. & Nilsson, T. (2013). Does Economic Freedom Foster Tolerance? *KYKLOS*, 66(2), pp. 177-207.
- Berggren, N. & Nilsson, T. (2020). *Economic Freedom as a Driver of Trust and Tolerance*. Disponible en: https://www.researchgate.net/publication/344194498_Economic_Freedom_as_a_Driver_of_Trust_and_Tolerance
- Bjørnskov, C.; Dreher, A. & Fischer, J. (2007). The bigger the better? Evidence of the effect of government size on life satisfaction around the world. *Public Choice*, 130, pp. 267-292.
- Cai, M.; Caskey, G. W.; Cowen, N.; Murtazashvili, I.; Murtazashvili, J. B.; Salahodjaev, R. (2022). Individualism, economic freedom, and charitable giving. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 200, pp. 868-884.
- Easterlin, R. A. (2013). Happiness and Economic Growth: The Evidence. *IZA DP No. 7187*.
- Feenstra, R. C.; Inklaar, R. & Timmer, M. P. (2015). The next generation of the penn world table. *The American Economic Review*, 105(10), pp. 3150-3182.
- Foster, C. & Frieden, J. (2018). Crisis of trust: Socio-economic determinants of Europeans' confidence in government. *European Union Politics*, 18(4), pp. 511-535.
- Garriga, A. C. (2016). Central bank Independence in the world: A new dataset. *International Interactions*, 42(5), pp. 849-868.
- Glaeser, E. L. & Shleifer, A. (2002). Legal Origins. *Quarterly Journal of Economics*, 117(4), pp. 1193-1229.

- Graafland, J. & Compen, B. (2015). Economic Freedom and Life Satisfaction: Mediation by Income per Capita and Generalized Trust. *Journal of Happiness Studies*, 16, pp. 789-810.
- Haerpfer, C.; Inglehart, R.; Moreno, A.; Welzel, C.; Kizilova, K.; Diez-Medrano, J.; Lagos, M.; Norris, P.; Ponarin, E.; & et al., B. P. (2020). World Values Survey Time-Series (1981-2020) Cross-National Data-Set: Data File Version 2.0.0. <https://doi.org/10.14281/18241.15>
- Hall, J. C. & Lawson, R. A. (2014). Economic freedom of the world: An accounting of the literature. *Contemporary Economic Policy*, 32, pp. 1-19.
- Jackson, J.; Carden, A. & Compton, R. (2015). Economic freedom and social capital. *Applied Economics*, 47(54), pp. 5853-5867.
- Marshall, M. G. & Elzinga-Marshall, G. (2017). *Global report 2017: Conflict, governance and state fragility*.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons. The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Porta, R. L.; Lopez-de-Silanes, F.; Shleifer, A. & Vishny, R. (1999). The quality of government. *Journal of Law, Economics, and organization*, 15(1), pp. 222-279.
- PRS Group et al. (2021). *International country risk guide*.
- Roth, F. (2022). Does Too Much Trust Hamper Economic Growth? En: *Intangible Capital and Growth. Contributions to Economics*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86186-5_7

www.institutostrom.org